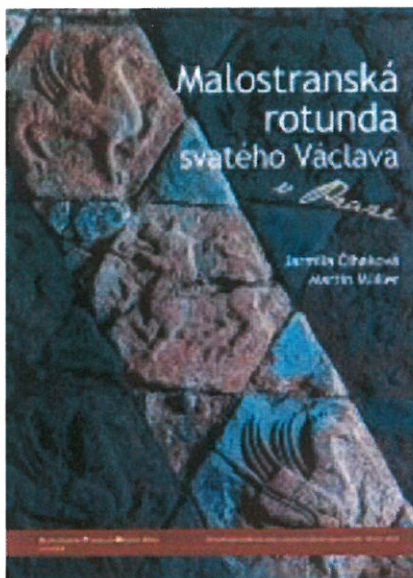

Jarmila Čiháková, Martin Müller (2020): *Malostranská rotunda svatého Václava v Praze* Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze.

Počátkem roku 2004 došlo k překvapivému objevu. Původně se jednalo o pouhou rekonstrukci části objektu bývalého Profesního domu na Malostranském náměstí využívaného dnes Matematicko-fyzikální fakultou. Při běžném archeologickém výzkumu, který probíhal v prostorách pod podlahou bývalého barokního kostela, nejprve spatřila světlo světa souvislá kruhová koruna základového zdiva v severní části a nespojitelné úzké fragmenty při východním okraji. Měsíc poté i první dlaždice unikátní románské dlažby v pozici *in situ*. Už nebylo pochyb. Po více než 300 letech vyvstala v netušené plnosti své románské krásy a elegance ze svých hluboko pohřbených útrob Malostranská rotunda svatého Václava z druhé poloviny 11. století. Bylo to doslova dech beroucí zjištění, neboť se obecně předpokládalo, že po přestavbě Profesního domu Jezuity v druhé polovině 17. století románská rotunda navždy beze stopy zmizela a ve skutečnosti se stala vlastně jen mlhavě zastřenou legendou.

Od pozdně římských dob se rotundy stavěly nad hroby mučedníků nebo se zřizovaly na zvláště památných a posvátných místech. Měly tedy původně spíše „památeční“ charakter, připomíná Dušan Třeštík. Rotunda svatého Václava, ale i ještě dvě další a historicky časnější křesťanské sakrální stavby, jejichž pozůstatky se pečlivě vedenému archeologickému průzkumu podařilo pod podlahou románské rotundy odhalit, tento historický fakt jednoznačně potvrdily.

Ona zvláštní potřeba upamatování na knížete Václava stavbou malostranské rotundy je totiž původně spojována se dvěma posmrtnými zázraky. Jak někteří svatováclavští legendisté v průběhu tří století zmiňují – aniž by se ale v popisu těchto výjimečných událostí jednomyslně shodli – tyto zázraky se udály při rituálním přemístění světcových ostatků ze Staré Boleslavi do Prahy. Skutečný vznik a stavebník románské rotundy přesto zůstávali zahaleni v šeru dávných věků prastarých legend.

Byl to právě výjimečný nález intaktní terakotové románské dlažby, který dovolil tuto záhadu s potřebnou jistotou osvětlit. Koncem 19. století byla na podlaze zaniklé baziliky svatého Vavřince na pražském Vyšehradě odhalena obdobná terakotová románská dlažba, jen o něco bohatší na variace reliéfních motivů. A zde se nabídlo kýžené odborné srovnání. Vznik baziliky svatého

Vavřince už bylo možné vztáhnout ke konci 11. století, tedy k období vlády přemyslovského knížete a prvního českého krále Vratislava I. Ten se, jak známo, z mocenských důvodů z Pražského hradu do této pravobřežní části Prahy ještě před svou korunovací v roce 1086 přestěhoval a nechal zde vybudovat i kamenný palác po vzoru západoevropských panovnických rezidencí na falcích sálského a štaufského období.

Navíc některé další obdobné archeologické nálezy zlomků terakotové dlažby z této raně středověké doby poukazují ke skutečnosti, že i v jiných sakrálních stavbách, které byly spojeny s průběhem translace – ať už ve staroboleslavském kostele nebo v původně románské svatováclavské kapli – Vratislav nechal podlahy záměrně vydlážit. Nelze tedy nevidět, jak se tehdy Vratislav k tomuto martyrovi, věčnému vládci a patronu české země programově přihlásil, a v onom nově nabytém státnickém duchu i důsledně pečoval o památná místa spojená s jeho „svědectvím“.

V rotundách se obvykle spatřovala přímá návaznost na velkomoravské tradice. Na pozadí současných archeologických výzkumů se však ukazuje, že spíše než o regionální tradici, šlo především o mocensko-politické ambice jednotlivých vladařů. A ti usilovali být takřikajíc na „vyšší doby“, což ovšem už v raném středověku znamenalo být nedílnou součástí západního civilizačního okruhu. Tito významní stavebníci zvali do své země cizí stavební hutě z kulturně vyspělejších regionů západní Evropy a neřídka se archeologicky prokazuje, že jejich novátorské metodologické postupy nenašly v místě vzniku stavby ani své pokračovatele a tudíž ani další technické uplatnění. Jen pro zajímavost: dostupné pramenné zdroje evidují 250 raně středověkých kostelů, z nich je jen 27 rotundami.

Komplexní archeologický výzkum dále prokázal, že tito raně středověcí architekti disponovali nezvykle vyspělým racionálním uvažováním, které opírali o exaktní znalosti prostorové geometrie. Ta však v této době nepředstavovala samostatnou vědní disciplínu. Byla neodmyslitelnou součástí určité filosofické tradice, z níž geometrická idealita čerpala svůj specifický teologický význam. Kompozice projektu, která jednotlivé fáze projektování nutně předcházela, byla tedy vždy vyjádřením určité dobově charakteristické symboliky – dnes však často těžce přístupné –, v níž se prostřednictvím těchto ideálních struktur duchaplně a přesvědčivě demonstrovala původní myšlenka Božího řádu a harmonie vylučující každou nahodilost.

Je vysoce originálním přínosem předložené publikace – a tedy i nesporným přínosem moderní archeologii vůbec – že toto filosofické východisko spolu s jeho ideálními geometrickými zdroji autorům posloužily k rozkrytí dosud neznámého tvůrčího vědeckého přístupu. Byl označen jako *Metoda geometricky definovaných kružnic a sečen*. Díky tomuto důvtipnému novátorskému vědeckému postupu se pak teprve mohla prokázat další původně netušená skutečnost. Spočívá ve významné ideové spojitosti mezi projektem půdorysu románské rotundy, rozměrem dlaždice, projektem a pokládkou dlažby a dokonce i tvorbou reliéfu její výzdoby. Nejenže se tím potvrdila předpokládaná tvůrčí invence raně středověkého architekta, která si v ničem nezadá s racionálním myšlením naší moderní doby. Vyvstal také onen hluboce působivý smysl pro estetiku a její jednotný výraz ukotvený v původních řádových zdrojích. Rotunda svatého Václava k nám tak po více než sedmi stoletích opětovně promluvila jako typický ideál své doby: jako smysluplný a harmonicky ujednocený – a proto architektonicky krásný – celek. Navíc se v intencích této působivé metody podařilo podat důkaz o doslova brilantní znalosti lineární perspektivy těchto raně středověkých hutí, s níž se u jejích prvních průkopníků v umění můžeme setkat až bezmála o tři století později.

Co dodat na samý závěr? Kniha *Malostranská rotunda svatého Václava v Praze* je bezpochyby jednou z průkopnických prací ve svém oboru. Je jedinečným příkladem účinné interdisciplinární spolupráce, kterou dnešní doba a její technologické možnosti nutně předpokládají. Bez ní by jen stěží mohlo toto neobvyklé olbřímí autorské úsilí dosáhnout svých výjimečných odborných kvalit. Nezvykle bohatá a vhodně přiřazená obrazová dokumentace tuto

vysoce odbornou stránku předloženého textu jen pozitivně umocňuje. Navíc je nespornou předností knihy, že i přes svou odbornost, je napsána srozumitelným a přitažlivým stylem, který dokáže aktivovat představivost nejen širší vědecké obce, ale také oslovit zainteresovanou čtenářskou veřejnost, které neuniká onen kardinální význam archeologie při faktickém odhalování smyslu našich nejranějších dějin.

Podářilo se prokázat, že už naši významní raně středověcí předchůdci patřili svým kulturním i politickým životem do širšího globálního kontextu a pokud si toto postavení chtěli udržet a uskutečňovat, museli o to všemožně aktivně usilovat. I když se naše postoje a prostředky k dosažení těchto širěji pojatých společensko-politických cílů od oněch dávných dob postupně civilizaci kultivovaly, jejich historické poselství je v dnešním globálním světě o to více alarmující. Nadčasově to vyjádřil T. G. Masaryk v Čapkových *Hovorech*: „Humanita – toť náš národní program, program Dobrovského, Kollára, Palackého, Havlíčka a už Komenského, králů Jiříka i Karla a svatého Václava.“

Přejeme autorům brzké vydání plánovaného souborného katalogu dlaždic vyšehradského typu, v českých zemích dnes už ostatně hojně registrovaných – jak autoři s laskavou odbornou péčí připomínají. Stejně tak chceme doufat v další vydání knihy v anglickém jazyce. Touto globální dimenzí kniha totiž nejen jednoznačně disponuje, ale má především smysluplný potenciál obohacovat tuto interkulturní sféru jako jeden z originálních zdrojů – jako její nedílná a především potřebná kulturně-civilizační součást.

PhDr. Jan Svoboda